

Życie snem – dramat Calderón de la Barki

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marta Eloy Cichocka, „Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie, „Przekładaniec”, nr 31/2015, s. 184–185.
- Źródło: Antoni Słonimski, *Gwałt na Melpomenie*, t. 2, 1959, s. 380–381. Cytat za: Beata Baczyńska, *Historia literatury hiszpańskiej*, Warszawa 2014, s. 230.
- Źródło: Marta Eloy Cichocka, „Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie, „Przekładaniec”, nr 31/2015, s. 188.
- Źródło: Marta Eloy Cichocka, „Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie, „Przekładaniec”, nr 31/2015, s. 186.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] Pedro Calderón de la Barca, *Dramaty*, Kraków 1975, s. 518.

- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] tegoż, *Dramaty*, Kraków 1975, s. 542–543.
- Źródło: Allardyce Nicoll, *Dzieje dramatu. Od Ajschylosa do Anouilha*, t. 1, tłum. Henryk Krzeczkowski, Wacław Niepokólczycki, Jerzy Nowacki, Warszawa 1975, s. 224.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 542–543.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 518.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 508.
- Źródło: Platon, *Państwo*, t. 1, tłum. Witold Witwicki, Warszawa 1958, s. 358–360.
- Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Na dobrą noc*, [w:] *Muza domowa*, t. 1, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 219–220.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 598–599.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 580–583.
- Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 545–547.

Życie snem – dramat Calderón de la Barki

Antonio de Pereda, *Sen króla*, ok. 1650

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Niewiele jest słynnych dzieł literackich, których akcja dzieje się w Polsce, mimo że ich autorzy nigdy w niej nie byli. Należy do nich utwór hiszpańskiego dramaturga Pedro Calderona de la Barca zatytułowany *Życie snem*. Dlaczego ten XVII-wieczny twórca umieścił akcję swego dramatu filozoficznego w kraju dla siebie wręcz egzotycznym?

Twoje cele

- Dokonasz analizy słowotwórczej wyrazów związanych treściowo z utworem *Życie snem* Pedra Calderóna de la Barca.
- Ustalisz, jakie jest znaczenie słowa sen w wybranych fragmentach dramatu *Życie snem* Pedra Calderona de la Barca.
- Wykażesz obecność toposu *śmierć-sen* w dramacie *Życie snem* Pedra Calderona de la Barca.
- Zinterpretujesz dotyczący snu-nauczyciela cytat z dramatu *Życie snem* Pedra Calderona de la Barca.

Dramat i teatr „złotego wieku” w Hiszpanii

W XVI i XVII stuleciu Hiszpania była europejską potęgą polityczną, gospodarczą i militarną. Dotyczy to także sztuki i literatury – twórcy pochodzący z Półwyspu Iberyjskiego zdobywali sobie wówczas popularność na całym kontynencie. Zyskał ją m.in. Pedro Calderón de la Barca, jeden z przedstawicieli tzw. „złotego wieku” w hiszpańskim teatrze.

W okresie baroku w ojczyźnie Calderona teatr pełnił bardzo ważną rolę, a jednym z jego głównych zadań było dostarczanie rozrywki. Spektakle grano w specjalnych budowlach zwanych *corrales* (hiszp. teatr), składających się z prostokątnej sceny przykrytej dachem oraz amfiteatralnej widowni. Zasiadali tam przedstawiciele szlachty i arystokracji, jednak zdecydowaną większość stanowili ludzie z niższych sfer. Dlatego dramaturdzy hiszpańscy tworzyli dzieła, które miały u prostych odbiorców wywoływać żywiołowe reakcje. Aby zapewnić sobie powodzenie sztuki, stosowali nagłe zwroty akcji, komizm słowny i sytuacyjny.

W dziełach *Lope de Vega* i Pedro Calderona de la Barca najważniejszy dramaturgów hiszpańskich „złotego wieku” (przypadającego na lata 1580-1680) można dostrzec te elementy.

Pedro Calderón de la Barca

Pedro Calderón de la Barca

Pedro Calderón de la Barca (1600–1681) już od 1623 r. wystawiał swoje utwory na scenach należących do magnatów, zaś od 1635 r. dostarczał też repertuar dla teatru królewskiego. Osobiste tragedie sprawiły, że zrezygnował ze świeckiego życia i wstąpił do zakonu. W 1651 r. przyjął święcenia kapłańskie, co pozwoliło mu na pełnienie funkcji królewskiego kapelana. Ostatnie lata życia spędził na medytacjach, lekturach i tworzeniu dzieł o charakterze religijno-filozoficznym lub okolicznościowym. Doceniony jako dramaturg, jego sztuki święciły tryumfy na hiszpańskich scenach, zmarł jednak w osamotnieniu.

Na jego artystyczny dorobek składa się ponad 200 dzieł. Niemal 120 z nich to komedie i tragedie, natomiast ponad 70

należy do typowego dla czasów Calderona gatunku nazywanego *auto sacramental*. Wśród utworów hiszpańskiego twórcy znalazły się dwa, które już w tytule wskazywały na obecność motywu snu. Jedno z nich to napisany około 1627 r. dramat filozoficzny *La vida es sueño*, którego tytuł tłumaczono w języku polskim jako *Życie snem*, *Życie jest snem* albo *Życie to sen*. Drugie, znacznie późniejsze dzieło tak samo zatytułowane, należy do *autos sacramentales*.

Tragedia filozoficzna *Życie snem*

O tym, jak wysoko Calderón cenił swoje *Życie snem*, świadczy fakt, że właśnie to dzieło otwiera przygotowany przez autora wydany w 1636 r. pierwszy tom jego dzieł dramatycznych.

((Marta Eloy Cichocka

„Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie

Pierwsza niespodzianka: nie wiemy, w którym roku miała miejsce premiera *La vida es sueño* [...]. Tekst sztuki zachował się w przynajmniej trzech wydaniach: jednym oficjalnym (Madryt, 1636), drugim mniej oficjalnym, w postaci składanki popularnych sztuk różnych autorów (Saragossa, 1636), a trzecim pirackim, przypisywanym zgoła innemu autorowi (Sewilla, 1632–1634). [...] Wersja oficjalna z 1636 roku to przemyślana autorska przeróbka tekstu wystawianego wcześniej na scenie. W tamtej epoce było bowiem normą, że dramaturg sprzedawał tekst sztuki dyrektorowi teatru, który eksploatował ją pięć lat, po czym sprzedawał dalej – albo innej trupie teatralnej, albo przedsiębiorczemu drukarzowi. Jeśli pierwsze „pirackie” wydanie miało miejsce mniej więcej pięć lat po premierze – to premiera odbyła się w latach 1627–1629. A w takim razie autorem *La vida es sueño* nie był dojrzały i niemal czterdziestoletni twórca, faworyt królewski i niebawem kawaler elitarnego zakonu św. Jakuba – ale ambitny i młody autor przed trzydziestką, co prawda już po debiucie (1623), ale nadal dopiero aspirujący do miana wybitnego dramaturga [...].

Częstotliwość, z jaką za życia autora drukowano *La vida es sueño*, świadczy o dużej popularności dzieła, którego akcja rozgrywa się w Polsce.

Dramat rozgrywający się w Polsce

((Antoni Słonimski

Gwałt na Melpomenie

Dramat dzieje się w nieprawdziwej Polsce, którą rządzi król Bazyli. Monarcha ten słynie z mądrości. Odczytał w gwiazdach, że syn jego będzie potworem, że sięgnie gwałtem po koronę, że rządy jego będą pasmem zbrodni i nieprawości. Wydał więc walkę gwiazdom. Pragnąc zmienić wyroki nieba, zakuł swego syna w kajdany, rzucił do wieży i trzymał pod strażą. Kiedy Zygmunt doszedł do pełnoletniości, Bazyli zapragnął się przekonać, czy istotnie syn jego jest bestią. Zrobił wszystko, aby z człowieka uczynić zwierzę, chciwe zemsty i potem dał temu zwierzakowi władzę. [...] Uśpiony odurzającymi ziołami, Zygmunt nagle z dna upodlenia przeniesiony zostaje na tron. Z tronu znów wraca do wieży, aby raz jeszcze być przez zbuntowany lud wyprowadzony z ciemnicy. Jawa łączy się z snem. Sny realizują się i granica między marzeniem a rzeczywistością zasnuta jest oparami [...]. Bohater Calderona poznaje marność i złudę życia. Poznaje piękno słów. Loch więzienny jest prawdą, a dwór królewski złudą senną, to znów prawdą jest władza i tron, a więzienie sennym koszmarem.

Źródło: Antoni Słonimski, *Gwałt na Melpomenie*, t. 2, 1959, s. 380–381. Cytat za: Beata Baczyńska, *Historia literatury hiszpańskiej*, Warszawa 2014, s. 230. .

Historycy teatru hiszpańskiego wciąż próbują ustalić, co zainspirowało Calderona do umieszczenia wydarzeń w egzotycznym dla niego państwie.

((Marta Eloy Cichocka

„Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie

Polskie motywy u autora z kraju leżącego dwa tysiące kilometrów od granic naszego (z poprawką na ówczesne relacje przestrzenno-komunikacyjne) budzą zrozumiałe emocje. Na ile Calderónowska Polska jest krainą fikcji i literackiej fantazji, a na ile echem historii zasłyszanych w dzieciństwie i w młodości?... Zapewne

i jednym, i drugim. Matką chrzestną starszego brata naszego autora była wszak Juana Dantisco, rodzona córka [Jana Dantyszka](#), ambasadora Zygmunta Starego na dworze cesarskim i na królewskim dworze hiszpańskim. Imię Zygmunt, tak znaczące w przypadku *La vida es sueño*, powraca też w kontekście dynastii Wazów i wstrząsającej historii narodzin przyszłego króla Polski: Eryk XIV, obłąkany król Szwecji, kazał bowiem uwięzić swego brata Jana wraz z żoną Katarzyną Jagiellonką w lochach królewskiego zamku, gdzie urodził się Sigismund, przyszły Zygmunt III Waza [...].

Co ciekawe, hiszpański dramat barokowy ma równoległy czeski trop [...]. Według jego zwolenników, swój główny wątek *La vida es sueño* zawdzięcza inspiracji zaczerpniętej z dziejów dynastii Habsburgów, panującej również w Hiszpanii. Cesarz Rudolf II, król Czech i Węgier, siostrzeniec króla Hiszpanii Filipa II, trzymał na swoim dworze całą armię magów, alchemików, astrologów i kabalistów, którym ufał bezgranicznie. Nie ożenił się z lęku przed przepowiednią, która twierdziła, że zostanie pozbawiony tronu przez prawowitego spadkobiercę. Proroctwo się spełniło: wobec braku legalnego potomstwa, następcą Rudolfa został jego brat, Maciej, który rzeczywiście go zdetronizował. Dodajmy, że sam Rudolf wtrącił do więzienia najstarszego z własnych nieślubnych synów, winnego brutalnego gwałtu i morderstwa jednej z poddanych. Ten autentyczny wątek dynastyczny został, co całkiem prawdopodobne, uszlachetniony przez Calderóna, wzbogacony o filozoficzne wątki rodem z Platona i przeniesiony do Polski, gdzie stał się pretekstem do ponadczasowej zadumy nad istotą władzy i polityki, przeznaczenia i wolnej woli, miłości i pożądania, rzeczywistości i iluzji

Źródło: Marta Eloy Cichocka, „Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie, „Przekładaniec”, nr 31/2015, s. 188.

Uniwersalny charakter *Życia snem*

Hiszpański autor napisał utwór, którego sens nie ogranicza się do przedstawienia w teatralnej formie wybranych epizodów z polskiej historii – *La vida es sueño* jest dziełem mającym wydźwięk filozoficzny. Dla Calderona ojczyzna Zygmunta (Segismunda) to kraj

egzotyczny, leżący daleko, niemal nierzeczywisty. Nawet jeżeli aluzje historyczne rzeczywiście wpłynęły na rozwiązania fabularne w utworze, nie miały fundamentalnego znaczenia dla treści dzieła. Świadczy o tym m.in. obecność w nim motywów przejętych z *Księgi z tysiąca i jednej nocy* oraz średniowiecznych legend, a więc tekstów, które powstały znacznie przed XVII stuleciem. Główny temat dzieła Calderona ma charakter uniwersalny i szczególnie modny w literaturze baroku: ukazanie iluzoryczności doczesnej egzystencji, która może okazać się tylko snem.

((Marta Eloy Cichocka

„Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie

W przypadku *La vida es sueño* zapewne wzruszał [...] los księcia uwięzionego przez własnego ojca, podobał się [...] również wątek romansowy i trójkąt miłosny między Rosaurą, Astolfem i Estrellą, a cięte repliki służącego Clarina wywoływały zamierzone przez autora salwy śmiechu. Natomiast nieśmiertelność dramatu Calderóna to zasługa ponadczasowości jego problematyki i uniwersalności motywów, które porusza. Konflikt pokoleń, walka płci, problem **predestynacji** i wolnej woli, rywalizacja serca z rozumem, iluzja jawy i realność snu – to tylko kilka z nich.

Źródło: Marta Eloy Cichocka, „Życie to sen”: Calderón w nowej odsłonie, „Przekładaniec”, nr 31/2015, s. 186.

Już tytuł utworu sygnalizował, że akcja dramatu będzie miała wymiar alegoryczny – nawiązuje on do jednego z najważniejszych **toposów** w kulturze barokowej: *somnium vitae* (łac. życie jest snem).

Słownik

auto sacramental

starohiszpańska jednoaktówka religijno-dydaktyczna, najczęściej związana ze świętem Bożego Ciała; sztuki należące do tego gatunku, wystawiane na placach podczas uroczystości religijnych, czerpały tematy z Nowego Testamentu, łączono w nich tekst z muzyką instrumentalno-wokalną oraz wprowadzanymi w ruch statycznymi obrazami, które umieszczano na jeżdżących platformach

predestynacja

(łac. *praedestinatio* - przeznaczenie) przekonanie, że pośmiertne losy człowieka są ustalone z góry przez wolę Boga

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communis* – miejsce wspólne) – powtarzający się motyw, występujący w obrębie literatury i sztuki zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość kulturową danego kontynentu czy na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka. Topos budowany jest na zasadzie obrazu mającego na celu opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w *Kazaniach* Skargi)

Polecenie 1

W tekście liczącym co najmniej 60 słów wykaż, że w literaturze barokowej temat złudnego pozoru życia należał do szczególnie często podejmowanych.

Polecenie 2

W krótkim tekście wskaż powody, dla których XVII-wieczny dramat hiszpański *Życie snem* jest dziełem wciąż aktualnym.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PY1zGlCDt>

Życie snem Calderona de la Barca określane jest przez znawców literatury jako arcydzieło dorównujące klasą najwybitniejszym dziełom Williama Szekspira. Ta wyjątkowa pozycja hiszpańskiego dramatu nie wynika jednak z podjęcia przez Calderona tematu, którym nikt się przed nim nie zajmował – odwrotnie: przedstawia on problem niezwykle interesujący ludzi żyjących w baroku i często pojawiający się w XVII-wiecznej literaturze. Zagadnieniem tym jest pozór.

„Pozór to jeden z centralnych tematów baroku. Wiąże się on ściśle z tematem zmienności i niestałości. Perspektywa pozoru wywodzi się z [...] znaczenia rzeczy jako symbolu. Jeśli każda rzecz wskazuje na jakieś leżące poza nią znaczenie, jeśli wszystkie znaczenia ukryte są za znakami, to same rzeczy można widzieć dwójako. Jako niezmiernie ważne, gdyż to za nimi ukrywają się znaczenia, czyli to wszystko, co rozstrzyga o życiu i śmierci, zbawieniu i potępieniu. Ale można też przypisywać wagę jedynie temu, co zakryte, a same znaki, a więc cały świat zewnętrzny widzieć jako zewnętrzny tylko pozór, jako przebranie, maskę”[1].

W sztuce barokowej bardzo popularne było stosowanie obrazowych figur egzystencji ludzkiej, którą charakteryzować ma kruchość, nietrwałość, a nawet – brak pewności, czy człowiek naprawdę istnieje, czy może jest tylko złudzeniem. Aby uwypuklić fakt, że nasze istnienie można postrzegać jako pozór, sięgano między innymi do toposu porównującego życie do żeglugi, pobytu w przydrożnej gospodzie czy sceny, na której ludzie odgrywają tylko narzucane im przez Boga role.

Wątpliwości wyrażane przez twórców barokowych dotyczyły na tego, czy można zawierzyć zmysłom, za pomocą których człowiek odbiera świat. Skoro wzrok, słuch czy dotyk mylą nas i przynoszą fałszywe dane, właściwie trudno znaleźć niezbity dowód nawet na to, że w ogóle istniejemy. Ową niepewność oddawano między innymi za pomocą toposu życie-sen. W Europie powstały w XVII stuleciu dziesiątki utworów wykorzystujących temat obecny już w antyku i nawiązujących do filozoficznej idei określanej jaskinią platońską.

Platon, jeden z najważniejszych filozofów antycznych w dialogu zatytułowanym *Państwo* przedstawił swoje poglądy na temat funkcjonowania państwa jako struktury politycznej. Głównym problemem podjętym w VII księdze jest sposób, w jaki filozofowie zdobywają wiedzę o świecie. W rozmowie ze swym bratem Glaukonem Platon zobrazował stan niewiedzy, w jakim pozostają ludzie, zanim zaczną poznawać prawdziwe idee, a nie tylko ich małowartościowe odbicia. Posłużyła mu do tego metafora jaskini, w której znajdują się ludzie, mogący obserwować jedynie cienie na ścianach. Nie mając świadomości, że istnieje jakiś świat poza jaskinią, biorą oni owe cienie za rzeczywistość. Platon przedstawił też sposób na wychodzenie z ciemności niewiedzy i dochodzenie do prawdy. Wskazał, że po spełnieniu określonych warunków możliwe jest poznanie świata idei – prowadzi do tego filozofia.

Zdecydowanie mniej optymistyczni byli twórcy barokowi – według części z nich człowiek nie jest w stanie zbudzić się ze stanu nieświadomości i zrozumieć, że znajduje się w swoistej jaskini snu. To przeświadczenie przedstawiali za pomocą toposu „życie snem”.

„Co najmniej tak popularny jak »życie sceną« jest w całej bodaj Europie następny topos: »życie snem«, znany powszechnie dzięki teatralnemu arcydziełu Calderona. »Życie snem« nawiązuje do innych barokowych wyobrażeń, przede wszystkim do złudnego pozoru życia (pozoru, gdyż [...] prawdziwym życiem jest tylko życie wieczne), lecz także do przeciwieństwa między światłem-rzeczywistością a cieniem-złudą. Od początku niemal spotykamy tę grę słów, która dla epoki jest też grą znaczeń ukrytych poza znakami: cień, który człowiek rzuca i który niknie z jego śmiercią lub ze zniknięciem słońca, cień, który nas ogarnie, gdy siedzimy w »cieniu« drzewa, budynku

lub góry. Ale także cień-mrok, czyli po prostu ciemność. I na koniec [...] wywodzący się z Pisma Świętego cień-figura rzeczy przeszłych lub przyszłych, zwłaszcza tych ostatnich. [...]

Sny i cienie są znakomitą figurą nicości: te giną, skoro tylko się zbudzimy, tamte – gdy słońce zajdzie lub gdy ją zakryje przelotny obłok. Figurą nietrwałości, przemijania jest również sam obłok, ale także płomień, płynąca rzeka, lecące strzały, bańki na wodzie, a wreszcie »rozkosz świata marnego« [...]. Czyli przemijaniem jest sam świat»[2].

„*La vida es sueño* [...] zawdzięcza swoją długowieczność zaskakującej uniwersalności i ponadczasowości. Każda epoka rządzi się wiarą w pewne paradygmaty i nasza płynna ponowoczesność globalnej wioski nie jest tu żadnym wyjątkiem. I chociaż niewzruszona wiara ojca we wpływ gwiazd na losy syna może dziś wywoływać uśmiech pobłażania, to już nie uśmiechamy się tak na wieść o rodzicach zafascynowanych eugeniką czy przygnębionych wynikiem badań prenatalnych, niezależnie od procentu prawdopodobieństwa choroby genetycznej potomka. Z kolei alegoryczny wymiar życia na jawie i życia we śnie nabiera w naszych czasach nowego, zaskakującego posmaku dzięki zaawansowanym badaniom funkcji mózgu, które potwierdzają to, na co od wieków wskazywali buddyjscy mistrzowie: mózg reaguje równie intensywnie na impuls rzeczywisty co na wyobrażenie czy wspomnienie impulsu, z marzeniem sennym łącznie. Z naukowego punktu widzenia nie ma zatem radykalnej różnicy między tym, czego doświadczamy na tak zwanej jawie, a tym, czego doświadczamy w tak zwanym śnie. Może dlatego Calderón tak się upierał przy tym, że »nawet we śnie nic się nie traci, będąc dobrym człowiekiem...«»[3].

Główny temat dzieła Calderona ma więc charakter uniwersalny, przy czym – szczególnie interesujący dla ludzi żyjących w epoce baroku: ukazanie iluzoryczności doczesnej egzystencji, która może okazać się tylko snem. Tego, jak niepewne są podstawy, na których człowiek buduje swoją wizję świata, dowodzą przede wszystkim losy i słowa najważniejszego bohatera tego filozoficznego dramatu, czyli Zygmunta (Segismunda).

Tuż po rozmowie ze swym ojcem, Basilem, który skrytykował syna za to, że – uwolniony z wieży i obdarowany władzą – zachowuje się okrutnie, Segismundo wygłasza następujący monolog:

„może śnię choć mnie zbudzono

ale co śnię

przecież nie śpię a więc i nie śnię

przecież dotykam i widzę

i wiem

kim jestem i kim byłem

[...]

wiem już kim jestem

urodziłem się dziedzicem korony

[...]

nie wiedziałem kim jestem

[...]

ale teraz wiem

kim jestem”[4]

Z tych słów wynika, że Segismundo nie ma wątpliwości – można wygłosić jednoznaczne sądy i być pewnym tego, co się powiedziało.

Jednak szybko okazuje się, że nawet pewność co do własnego istnienia nie ma żadnych podstaw. W kolejnych scenach Segismundo coraz częściej będzie powtarzać, że nie ma możliwości zweryfikowania tego, co podpowiadają zmysły i pamięć.

Źródła:

[1] Andrzej Vincenz, *Wstęp*, [w:] *Helikon sarmacki. Wątki i tematy polskiej poezji barokowej*, wyb. i wstęp A. Vincenz, oprac. M. Malicki, Wrocław 1989, s. LXXXI.

[2] Andrzej Vincenz, *Wstęp*, [w:] *Helikon sarmacki. Wątki i tematy polskiej poezji barokowej*, wyb. i wstęp A. Vincenz, oprac. M. Malicki, Wrocław 1989, s. LXXXIX–XC.

[3] Marta Eloy Cichocka, „*Życie to sen*”: *Calderón w nowej odsłonie*, „Przekładaniec” nr 31/2015, s. 189.

[4] Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, imitował Jarosław Marek Rymkiewicz, [w:] tegoż, *Dramaty*, Kraków 1975, s. 508.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

((Pedro Calderón de la Barca

Życie jest snem

Dzień drugi, scena osiemnasta

przecież życie jest snem
tylko snem
i ten kto żyje śpi
i śni siebie pokąd
nie prześni siebie

król śni
że jest królem
oszukałeś siebie biedaku
i rządzisz we śnie
i we śnie
słyszysz oklaski
i słyszysz ktoś woła
król
a już nie ma króla
coś ci się zdaje
zdajesz się być
a wszystko
napisane na wietrze
i śmierć
obróci w popiół
ciebie i twą władzę
nim się obliźniesz

kto by jednak chciał
rządzić
wiedząc że się nie obudzi

we śnie zwanym śmiercią

[...]

śni kto się rodzi

śni kto w łonie

śni

kto się trudi i kto

pragnie

bogacz śni pieniądze

żebrak grosze

filozof byt i niebyt

we śnie

wszystko to jedno

świat śni

dlaczego nikt

nie chce się obudzić

śnie

jestem tutaj

chodzę na łańcuchu

jestem psem

nikim

śniłem

jestem księciem

[...]

czym jest życie

snem szaleńca

aktem umysłu

czym jest życie

cieniem

[...]

życie jest snem

całe

i wszystkie nasze sny
są snem

Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 545–547.

((**Pedro Calderón de la Barca**

Życie jest snem

Dzień trzeci, scena dziesiąta

o niebo
jeśli jeszcze śnię
niech ten sen się skończy
i niech zapomnę
czy to możliwe by ktoś śnił
tak wiele naraz
w jednym śnie
i kto potrafiłby
wyplątać się z tych snów
i zrozumieć
co mu się śniło
przecież tylko śniłem
że jestem księciem
[...]
a jeśli
to była jawa
czemu wszystko
całe me życie
mówi
to był sen

czy nasze królestwa
tak są do snów podobne
że prawdziwe bierzemy za wyśnione
a wyśnione
za rzeczywiste

nic prawie ich nie różni
nic nie dzieli
a to czego dotykam
to co widzę
czym jest
i czy ułudne
czy rzeczywiste

kopia jest oryginałem
a oryginał kopią
nie ma różnicy
albo powiedzmy jest różnica
bliżej nam nie znana
[...]

no to śnij książkę
śnij że jesteś szczęśliwy
gdy się obudzisz
i tak będziesz cierpieć

biedny głupcze
przekonałeś sam siebie
nie warto
jeśli to sen
jeśli wszystko zmienne i ulotne
i wszystko na nic
kto
chciałby wziąć to nic
wiedząc że utraci
to co niezmiennie i wieczne
niebiosów

i tak ze wszystkim
nasz piękny czas przeszedł
czy nie jest snem
i czy jest ktoś

kto wspominając triumfy sprzed lat
szczęście sprzed lat
nie powiedziałby
śniło mi się bez wątpienia

Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 580–583.

((Pedro Calderón de la Barca

Życie jest snem

Dzień trzeci, scena czternasta

co was tak dziwi
sen był
moim nauczycielem
jeszcze się lękam
jeszcze nie wiem
czy się nie zbudzę
na łańcuchu
zamknięty w wieży

tak
śniła mi się wieża
chodziłem na łańcuchu
wokół ścian
i ślepymi palcami
dotykałem mroku

może to był sen
ale wystarczy prześnić
taki sen
by zrozumieć że wszystko przemija
jak sen
i kończy się jak sen

Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] *Dramaty*, Kraków 1975, s. 598–599.

Ćwiczenie 1

Segismundo mówi m.in.: „ten kto żyje śpi / i śni siebie pokąd / nie prześni siebie”. Co oznacza w tym kontekście czasownik: „prześni”?

☐ wyśpi się

☐ będzie śnić

☐ obudzi się

☐ umrze

Ćwiczenie 2

W dramacie Calderóna de la Barca życie jest porównywane do:

☐ cienia

☐ letargu

☐ marzenia

☐ aktu umysłu

☐ spania

☐ snu szaleńca

Ćwiczenie 3

Zaznacz poprawne wyrazu lub grupy słów.

W dramacie Calderona de la Barca zrównanie życia ze snem ☐ nie dotyczy ☐ /
☐ dotyczy ☐ wyłącznie władców. Ze słów ☐ Segismunda ☐ / ☐ Clotalda ☐ wynika, że
snią też bogacze, żebracy i ☐ filozofowie ☐ / ☐ zwierzęta ☐ – oznacza to, że każda istota
ludzka jest ☐ nieświadoma ☐ / ☐ świadoma ☐ pozorności życia ☐ ziemskiego ☐ /
☐ wiecznego ☐.

Ćwiczenie 4

Na podstawie tekstu dramatu Calderona de la Barca ustal, dlaczego świadomość, że wszystko jest tylko snem, okazuje się szczególnie bolesna dla władców. Odpowiedź zapisz własnymi słowami.

Ćwiczenie 5

Dokonaj analizy słowotwórczej oraz podaj rdzeń wyrazów: „bezsensność” i „wyśniony”.

Ćwiczenie 6

Calderón de la Barca sięgnął w swym dramacie po topos życia-snu. Czy sen został tu użyty wyłącznie w znaczeniu synonimu wyrazu „życie”? Odpowiedz, uzasadniając swój wybór odpowiednim cytatem.

Ćwiczenie 7

Sformułuj odpowiedź na pytanie: Czy według Calderóna de la Barca sen ma właściwości terapeutyczne? Uzasadnij swoją opinię.

Ćwiczenie 8

Napisz liczący co najmniej 60 słów tekst zawierający interpretację słów Segismunda: „sen był / moim nauczycielem”. Koniecznie przywołaj cytat wskazujący na to, czego nauczył się Segismundo.

Praca domowa

Napisz liczący co najmniej 180 słów tekst, w którym zinterpretujesz dwa fragmenty *Życia snem* Calderóna de la Barca:

((Pedro Calderón de la Barca

Życie jest snem

Segismundo

[...]

śnie to co zechcę
i mogę robić co zechcę
we śnie
a zresztą zaraz się przekonamy
czy to sen czy jawa
zabijając cię

Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] Pedro Calderón de la Barca, *Dramaty*, Kraków 1975, s. 518.

((**Pedro Calderón de la Barca**

Życie jest snem

Segismundo

[...]

nie dam się oszukać
śnie
jeśli to co widziałem
to jawne i wykute w sobie
jak w srebrze
było snem
to co widzę
jest we mnie i upływa ze mnie
jak dym
a więc także jest snem
śnie przebudzony
że uśpiony nie śpię
wszystko
to jedno i wszystko
we śnie

Źródło: Pedro Calderón de la Barca, *Życie jest snem*, [w:] tegoż, *Dramaty*, Kraków 1975, s. 542–543.

Dla nauczyciela

Autor: Małgorzata Kosińska-Pułka, Bożena Święch

Przedmiot: Język polski

Temat: *Życie snem* – dramat Calderóna de la Barki

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

Lektura uzupełniająca

- 3) Pedro Calderon de la Barca, Życie snem;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele lekcji. Uczeń:

- dokona analizy słowotwórczej wyrazów związanych treściowo z utworem *Życie snem* Pedra Calderóna de la Barca;
- ustali, jakie jest znaczenie słowa sen w wybranych fragmentach dramatu *Życie snem* Pedra Calderona de la Barca;
- wykaże obecność toposu śmierć-sen w dramacie *Życie snem* Pedra Calderona de la Barca;
- zinterpretuje dotyczący snu-nauczyciela cytaty z dramatu *Życie snem* Pedra Calderona de la Barca.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „*Życie snem* – dramat Calderóna de la Barki”. Następnie prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z umieszczonymi w e-materiale informacjami. Uczniowie powinni zapoznać się z sekcją „Przeczytaj”, dramatem *Życie snem*, aby aktywnie uczestniczyć w lekcji.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy rzeczownik „sen”. Uczniowie dopisują inne wyrazy utworzone od tego słowa. Mówią również o tym, jak rozumieją ten wyraz dosłownie,

a jak przenośnie. Powstają schematy, które nauczyciel komentuje.

Nauczyciel rozdaje kartki z tekstem, w którym znajdują się luki. Uczniowie uzupełniają je, zachowując porządek gramatyczny i sens merytoryczny wypowiedzi. Po wykonaniu ćwiczenia zamieniają się kartkami i dopisują do wypowiedzi synonimy do wyrazów zapisanych w lukach. Porównują zróżnicowanie leksykalne polszczyzny.

Kiedy śpię, to

We śnie przeżywam

Ze snu wynika

Śniąc, ludzie

Śnienie jest

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z umieszczonym w e-materiałach audiobookiem i wykonują dołączone do niego polecenia:
 - wykaż, że w literaturze barokowej temat złudnego pozoru życia należał do szczególnie często podejmowanych,
 - wskaż powody, dla których XVII-wieczny dramat hiszpański *Życie snem* jest dziełem wciąż aktualnym.
2. Uczestnicy zajęć udzielają odpowiedzi na pytanie: Czy według Calderóna de la Barca sen ma właściwości terapeutyczne? Uzasadniają swoje odpowiedzi. Następnie analizują funkcjonowanie motywu snu. Odpowiedź uzasadniają, odwołując się do różnych znaczeń motywu snu.
3. Uczniowie wykonują samodzielnie wskazane przez nauczyciela ćwiczenia umieszczone w e-materiale. Następnie wybrane osoby prezentują swoje odpowiedzi do ćwiczeń i komentują je.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o podanie 4 słów kluczy pasujących do lekcji (od najważniejszego do najmniej ważnego). Na przykład: Pedro Calderón de la Barca, motyw życia-snu, dramat romantyczny, choroba wieku.
2. Nauczyciel przeprowadza podsumowanie metodą kosza i walizki. Rozdaje uczniom kartki w dwóch kolorach (np. czerwony i niebieski). Na niebieskich kartkach uczniowie zapisują informacje i umiejętności, które uznali podczas lekcji za cenne, przydatne. Na czerwonych – zbędne. Nauczyciel odczytuje refleksje uczniów.

Praca domowa:

1. Napisz liczący co najmniej 180 słów tekst, w którym zinterpretujesz dwa fragmenty *Życia snem* Calderóna de la Barca.
Praca domowa z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

- Marta Eloy Cichocka, „*Życie to sen*”: *Calderón w nowej odsłonie*, „Przekładaniec”, nr 31/2015.
- Zofia Karczeńska-Markiewicz, *Calderón de la Barca*, Warszawa 1970.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.